

## رویارویی

# با تکنولوژی‌های بر هم زن



دکتر جعفر باقری نژاد

لیلا سادات علی نقیان

Leili\_alinaghian@yahoo.com

## چکیده

تکنولوژی‌های بر هم زن، (Disruptive) موجب رشد صنایعی که به آنها راه یافته اند می‌شوند و یا با ارائه محصولات و خدمات ارزانتر، بهتر یا بی‌دردسرتر، صنعت جدیدی را به طور کامل خلق می‌کنند.

این تکنولوژی‌ها، در هدایت فرآیندها و اجرای عملیات، تغییری افقابی ایجاد می‌کنند.

تکنولوژی‌های بر هم زنده می‌توانند حاصل پیوستگی دو تکنولوژی به نظر متضاد یا نتیجه یک سرمایه‌گذاری کاملاً جدید تکنولوژیک باشند. فرآیندهای برنامه ریزی موجود، از شخصی این امر، که تامین ویژگی چند منظوره بودن یک محصول خاص با موقعیت ممتاز در بازار، نیازمند ترکیب چند تکنولوژی کاملاً ناهمخوان با یکدیگر است، عاجزند. به دلایل متعدد، به ویژه، عدم توانایی در دیدن مسئله‌ای فراتر از سود کوتاه مدت و مبالغه ریسک پروژه‌های دراز مدت، غالباً این نوع تکنولوژیها نادیده گرفته می‌شوند.

در این مقاله سعی بر آن شده تا یکی از استوارترین الگوهای تجارت، یعنی ناکامی شرکتهای پیشاز در حفظ جایگاهشان در صنعت به هنگام تغییر بازار و تکنولوژی، را بررسی کرده و بر نقش ابداعات بر هم زنده به عنوان ابزاری در خلق ارزشهای جدید بازار تأکید شود. سپس راهبردهایی در راستای در اختیار گرفتن تکنولوژی‌های بر هم زن ارائه شده است. در خاتمه، این مقاله چارچوبی را در اختیار مدیران می‌گذارد تا به واسطه آن بتوانند انواع مختلف تغییرات و واکنشهای مناسب سازمانی به فرصتهای برخاسته از این تغییرات را شناسایی کنند.

که اگر چه این تکنولوژی‌ها ممکن است از نظر تکنولوژیک، اساساً جدید نباشد ولی دارای خط سیر عملکرد برجسته‌ای از دیدگاه مشتریان هستند. ابرناتی و کلارک بر این باورند که این تکنولوژیها، محصولاتی را تولید می‌کنند که بر تامین خواسته‌های مشتریان پیش‌تاز متمرکزند و معمولاً نتیجه زمان بندی درست و زمینه یک انتقال تکنولوژیک هستند. این زمانبندی به سختی قابل مدیریت کردن است ولی یک منبع عالی برای ایجاد مزیت رقابتی است.

### مشتریان، منابع خوبی برای طرح پرسش در زمینه اهمیت استراتژیک تکنولوژی‌های بر هم زنده نیستند.

یکی از استوارترین الگوهای تجارت، ناکامی شرکتهای پیش‌تاز در حفظ جایگاهشان در صنعت، به هنگام تغییر بازارها و تکنولوژیها است. بی‌شک دیوان سالاری، عملکرد یا هیئت اجرایی تاریخ مصرف گذشته، برنامه‌ریزی ضعیف و سرمایه‌گذاری کوتاه مدت، هر یک در این شکست نقشی دارند. ولی دلیل اصلی تراز بطن یک تنافض بر می‌خizد. سازمان‌های بزرگ در برابر یکی از ارزشمندترین و محبوب‌ترین الزامات مدیریتی از پا در می‌آیند آنها روابط نزدیک با مشتریانشان را حفظ می‌کنند.

در هر مورد، شرکتها به سخنان مشتریانشان گوش کردن و محصولی را در اختیار آنها گذاشتند که آنها در جستجویش بودند. در نهایت از سوی بسیاری از تکنولوژیهایی که به سبب مشتریان، آنها را نادیده گرفته بودند، ضربه خوردند.

در دنباله این نوشتار ابتدا به معرفی تکنولوژیهای بر هم زنده و ویژگیهای می‌پردازم، سپس برای تبدیل این تهدید به فرصت، راهکارهایی ارائه می‌شود.

### تکنولوژیهای بر هم زنده

نقش ابداعهای برهم زنده در خلق ارزش‌های جدید بازار، بخش مهمی از مطالعات در زمینه مدیریت تکنولوژی را تشکیل داده است. این تکنولوژیها و نوآوریهای برهم زنده، غالباً به شیوه‌ای غافلگیرانه، چه بصورت مستقل و چه در ترکیب با استانداردها و پروتکلهای موجود، به خلق ارزش‌های جدید بازار می‌پردازند. (کریستنسن، ۱۹۹۷) در حالی که تکنولوژیهای بر هم زنده به گفته والش موجب کسب پیشرفت‌های تصادعی در ارزش و اعتبار نوآوری‌ها و محصولات و فرایندها نزد مشتریان می‌شوند.

از تکنولوژی بر هم زن دو دیدگاه استنتاج می‌شود. یکی، بز طبیعت متفاوت تکنولوژی تاکید می‌کند، در حالی که دیگری، بز طبیعت در حال رشد و ظهور تکنولوژی پیشرفت‌صحه می‌گذارد. بوئر و کریستنسن، از ایده طبیعت متفاوت تکنولوژی دفاع می‌کنند و اصرار دارند

### راهندها

این امرکه تعداد اندکی از شرکتها،

برآورد سطح اولیه عملکرد تکنولوژیهای جدید را تعیین می‌شود. اگر تکنولوژی برهم زننده باشد، این نقطه بسیار پایین‌تر از عملکرد درخواستی مشتریان فعلی قرار خواهد داشت. (شکل ۱)

اگر فن شناسان آگاه بر این باور باشند که تکنولوژی جدید ممکن است سریع‌تر از پیشرفت‌های موردنظر بازار در زمینه عملکرد محصولات رشد کند و تکنولوژی یاد شده که امروزه نیازهای مشتریان را برآورده نمی‌سازد ممکن است فردا به خوبی این کار را انجام دهد، اهمیت استراتژیک ویژه‌ای برای این نوع تکنولوژی قائل می‌شوند.

به جای اتخاذ چنین رویکرده‌ای، اکثر مدیران، نرخ پیش‌بینی شده برای بهبود عملکرد تکنولوژی جدید، را با نرخ پیش‌بینی شده برای بهبود عملکرد تکنولوژی ثبات یافته، مقایسه می‌کنند. اگر تکنولوژی جدید دارای پتانسیل لازم برای پیش‌گرفتن بر تکنولوژی ثبات یافته باشد، استدلال موردنی قبول واقع می‌شود و آنها باید مشغول تولید و توسعه تکنولوژی یاد شده شوند. چنین شیوه مقایسه‌ای، در عین حالی که برای تکنولوژیهای پشتیبان معتبر است، در ارزیابی تکنولوژیهای برهم زننده، از نظر

زننده به دلیل طرح پرسشهای نادرست یا پرسشن درست از افراد غیرمتخصص، در مراحل اولیه بازبینی استراتژیک متوقف می‌شوند. برای مثال، شرکتها، رویکردهای منظمی برای نظرخواهی از مشتریان اصلی شان به منظور سنجش ارزش محصولات ابتدایی دارند. به طور کلی این مشتریان انتخاب می‌شوند، چرا که پیش‌تاز بودن عملکرد محصولات به نسبت رقبا، به شدت برایشان اهمیت دارد. به همین دلیل مشتریان اصلی در زمینه ارزیابی پتانسیل تکنولوژیهای پشتیبان به گونه قابل اعتمادی دقیق و در هنگام ارزیابی پتانسیل تکنولوژیهای برهم زننده به طور قطع نادقيق هستند. آنها افراد مناسبی برای طرح پرسشها در زمینه اهمیت استراتژیک تکنولوژیهای برهم زننده نیستند. یک نمودار ساده که عملکرد محصول را در محور عمودی در مقابل زمان، در محور افقی رسم می‌کند می‌تواند به مدیران در مشخص کردن پرسشهای درست و نیز افراد مناسب برای پرسش کمک کند. ابتدا خطی کشیده می‌شود که سطح عملکرد و خط سیر پیشرفت‌های عملکرد را که مشتریان در زمان پیش از آنها بهره برده اند و شاید که در آینده هم از آن‌ها استفاده کنند به تصویر می‌کشد. سپس مختصات

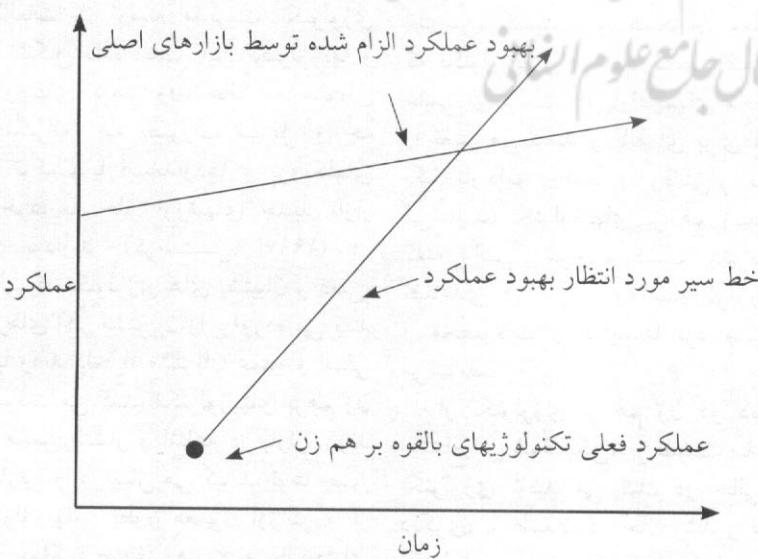
هنگام رو به رو شدن با تکنولوژیهای برهم زننده، قادر بودند بر عدم مزیتهای ناشی از اندازه یا سلط بر بازار، غلبه کنند خیلی عجیب نیست، بلکه امکان پذیر است. چرا که برای هدفگذاری و در اختیار گرفتن تکنولوژیهای برهم زن نیز روشی وجود دارد که در ادامه به اختصار به آن اشاره می‌کنیم.

ابتدا تعیین کنند که تکنولوژی، پشتیبان (sustaining) است یا برهم زننده. نخستین گام تعیین این مسئله است که کدام یک از تکنولوژیهای موجود در چشم انداز، برهم زننده هستند و در میان تکنولوژیهای برهم زننده، کدام یک را می‌توان یک تهدید واقعی محسوب کرد. بیشتر شرکتها روشاهی مفهومی درستی برای تعیین و ره یابی پیشرفت تکنولوژیهای پشتیبان دارند. چرا که این تکنولوژیها ابزار مهمی در راستای ارائه خدمت و حمایت از مشتریان فعلی هستند؛ ولی تعداد کمی از این شرکتها دارای فرآیندهای سیستماتیک برای تعیین و ره یابی تکنولوژیهای برهم زننده هستند.

### چگونگی ارزیابی تکنولوژی‌های برهم زننده

یک رویکرد تشخیص تکنولوژیهای برهم زننده، سنجش و اندازه گیری اختلاف نظرهای داخلی در طول تولید محصولات یا تکنولوژیهای جدید است. مدیران بازاریابی و مالی به خاطر انگیزه‌های مالی و مدیریتی به ندرت از تکنولوژیهای برهم زننده حمایت می‌کنند. از سوی دیگر، کادر فنی، با سوابق برجسته در زمینه ردیابی محصولات، حتی در صورت ضدیت با مشتریان کلیدی و پرسنل بازاریابی و مالی معمولاً بر رشد بازار جدید تکنولوژی یاد شده اصرار دارند. عدم توافق بین دو گروه معمولاً نشانه‌ای از وجود یک تکنولوژی برهم زننده است که مدیران رده بالا باید آن را کشف کنند.

اهمیت استراتژیک تکنولوژی برهم زننده را مشخص کنید. گام بعدی، پرسشهایی درست در زمینه اهمیت استراتژیک تکنولوژی برهم زننده از افراد صاحب نظر است. تکنولوژیهای برهم



(شکل ۱) چگونگی ارزیابی تکنولوژیهای برهم زننده

مختلف تغییرات و واکنش‌های مناسب سازمانی به فرصت‌های برخاسته از این تغییرات را شناسایی کنند. چرا که مدیران، در ضمن تلاش برای ایجاد تغییرات در یک شرکت، ممکن است بسیاری از قابلیت‌هایش را که در بقای آن مؤثر بوده اند نابود کنند. مدیران پیش از هرگونه اقدام عجولانه درجهت تغییر ساختار، باید دقیقاً بدانند که سازمان موجود، چه نوع تغییراتی را برمی‌تابد و چه نوع تغییراتی را برآورده باشد. به این منظور، درجهت اقدام به چنین عملی، ابتدا نگاهی سیستماتیک به چگونگی تشخیص قابلیت‌های اصلی در سطح سازمانی ضرورت دارد، سپس باید به بررسی این مسئله که چگونه این قابلیتها باشد و بلوغ شرکت، دچار تغییر و دگرگونی می‌شوند، پرداخت.

### محل استقرار قابلیتها

به طور کلی، سه عامل در توانایی یا عدم توانایی انجام کارها در یک سازمان مؤثرند:

منابع سازمان، فرایندهای سازمان و ارزش‌های سازمان. لازم است مدیران هنگام اندیشیدن به این مسئله که آیا سازمان آنها قادر به خوشنامدگویی به ردای از نوآوریها هست یا نه؟ تأثیرات احتمالی هریک از این سه عامل را بر قابلیت تغییر پذیری سازمانشان ارزیابی کنند.

### خلق قابلیتها برای پذیرش و کنار آمدن با تغییرات

با وجود باورهایی که توسط برنامه‌های مدیریت تغییر و مهندسی مجدد اشاعه داده شده‌اند، فرایندها از نظر انعطاف‌پذیری و قابلیت انطباق، حتی به منابع هم نزدیک نیستند و ارزشها از این لحاظ، وضعیت به مراتب بدتری هم دارند. پس وقتی یک سازمان نیازمند فرایندها و ارزش‌های جدید است - چرا که نیازمند قابلیت‌های جدید است - گذشته از اینکه این نیاز متوجه نوآوریهای پشتیبان یا برهم زننده است، مدیران باید فضای سازمانی جدیدی خلق کنند. فضایی که قابلیت‌های یاد شده بتوانند در آن رشد کند. سه روش برای خلق چنین فضایی وجود دارد. مدیران می‌توانند:

- ساختارهای سازمانی جدید در مرزهای

### از آنجا که

**تکنولوژی بر هم زن  
 هیچ تجربه واقعی و ملموسی  
 در بازار نداشته است  
 تحقیقات بازار با ابزار سنتی  
 کمکی به تعیین مختصات بازار اولیه  
 این تکنولوژی نمی‌کند.**

استراتژیک ناکام می‌ماند.

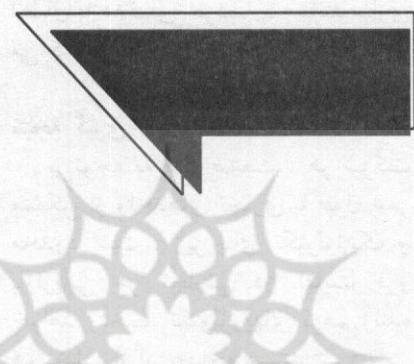
- مختصات بازار اولیه تکنولوژی‌های برهم زننده را مشخص کنید. بعد از اینکه مدیران تعیین کردند که یک تکنولوژی جدید برهم زننده و از نظر استراتژیک حیاتی است، گام بعدی مشخص کردن بازار اولیه آن تکنولوژی است. تحقیقات بازار، ابزاری که مدیران به طور سنتی بر آن تکیه می‌کنند، به ندرت می‌تواند مفید باشد. به این دلیل که در مرحله ای که یک شرکت نیاز دارد از نظر استراتژیک به یک تکنولوژی برهم زننده مستلزم شود، هیچ بازار واقعی و قابل لمسی برای آن تکنولوژی وجود ندارد.

از آن جایی که تکنولوژیهای برهم زننده غالباً نشانه ظهور بازارهای جدید یا بخش‌های بازاری جدید هستند، مدیران باید اطلاعات لازم را در مورد این بازارها را خلق کنند - مشتریان احتمالی چه کسانی هستند. کدام بعد از عملکرد محصول، برای کدام رده از مشتریان مهم خواهد بود. نرخ گذاری درست به چه ترتیب خواهد بود؟ مدیران می‌توانند چنین اطلاعاتی را تنها از طریق آزمایش‌های سریع، مکرر و کم هزینه محصولات و بازار، تولید کنند.

- مسئولیت پایه گذاری تجارت یک تکنولوژی برهم زننده را بر عهده یک سازمان مستقل بگذارید. استراتژی تشکیل تیمهای کوچک برای انجام پروژه‌های مرتبط با پژوهشها در زمینه‌های علمی - فنی یا تولید محصولات جدید و دور نگاه داشتن آنها از درخواست‌های زیاد تشکیلات اصلی شرکت، استراتژی ای شناخته شده ولی به ندرت درک شده است.

تشکیل یک سازمان مستقل در مورد تکنولوژیهای بر هم زن، از آن جهت که حاشیه سود پایین تری نسبت به تکنولوژی فعلی دارد و باید نیاز آن در مشتریان خلق شود، ضروری است.

استقلال تشکیلات مربوط به تکنولوژی‌های برهم زننده را حفظ کنید. بیشتر مدیران تصور می‌کنند به مطلب پیردادیم که شرکتها توانایی محقق کردن چه تغییراتی را در رویارویی با تکنولوژیهای بر هم زن دارند. همچنین راهی را معرفی کنیم تا آنها بتوانند انواع



رشد هم بتوان به سودآوری رسید. مدیران شرکتهای عمدۀ می توانند تکنولوژیهای برهم زننده را به صورت فوق العاده موفقیت آمیزی اداره کنند اما هنگامی که آنها در پی تولید و عرضه تکنولوژی برهم زننده ای هستند که در عرضه خواسته های مالی بازار اصلی رد شده اند، در انجام این کار ناکام می مانند؛ نه به دلیل آنکه آنها تصمیم های نادرستی اتخاذ می کنند، بلکه به این دلیل که آنها تصمیم های درست را در شرایطی اتخاذ می کنند که در حال تبدیل شدن به تاریخ هستند.

زمانی که سروکله تغییر برهم زننده در چشم انداز مدیران پیدا می شود، لازم است با کثارهم گذاشتن قابلیتهای سازمان، آمادگی لازم برای رویارویی با آن تغییر را، پیش از آنکه این تغییر تجارت اصلی را تحت تأثیر قراردهد، پیدا کنند. در حقیقت آنها نیازمند آن هستند که دو تجارت مجزا را در یک قالب به انجام برسانند؛ یکی از این تجارتها متوجه مدل فعلی تجارت و دیگری درحال حرکت به سوی مدل جدید است. □

#### منابع:

- 1- Bower J.L. and Christensen, C.M. Disruptive technologies: catching the wave. Harvard Bus. Rev. 73 (1995)
- 2-Clayton M. Christensen and Michael Overdorf, Meeting the challenge of disruptive change. Harvard Bus. Rev (2000 )
- 3- S. Kassieh, S. Walsh, S. Cummings, J. McWhorter, P. Romig and D. Williams, Commercialization of disruptive technologies: moving discontinuous innovations into products. IEEE Transactions on Engineering Management 49 (2002)
- 4-Christensen, C.M. The Innovator's Dilemma. , Harvard Business School Press, Boston, MA (1997).

- دکتر جعفر باقری نژاد: عضو هیئت علمی دانشکده مهندسی صنایع دانشگاه الزهرا
- لیلا سادات علی نقیان: دانشجوی کارشناسی ارشد مهندسی صنایع - مدیریت سیستم و بهره‌وری در دانشگاه تربیت مدرس

خلق قابلیتها به واسطه خرید آنها همان‌گونه که مدیران نوآور باید ارزیابیهای جداگانه ای در مرور قابلیتها و ناتوانیهای نهفته در منابع، فرایندها و ارزش‌های سازمان مستقل از عمل آورند، در زمینه خرید قابلیتها از راه تملک سازمانهای دیگر نیز باید چنین ارزیابیهای را انجام دهن. شرکتهایی که به واسطه تملک سازمانهای دیگر، موفق به کسب قابلیتهای جدید شده‌اند، آنها باید هستند که می دانند آن قابلیتها در کدام بخش سازمان یادشده نهفته شده اند و در نتیجه آنها را در انتظام با هدفهای خودشان، همانند سازی می کنند.

**نتیجه گیری**  
بی توجه به نوع صنعت، هر شرکت متشکل از واحدهای تجاری با طول عمر محدود است . زیر بنای تکنولوژیک و بازاریابی هر تجارتی در نهایت فرو خواهد ریخت. تکنولوژیهای برهم زننده هم بخشی از این چرخه هستند. شرکتهایی که این فرایند را درک می کنند، می توانند تجارت‌های جدیدی خلق کنند که جایگزین تجارت‌های قدیمی‌شان شوند. به این منظور، شرکتها باید به مدیران تشکیلات نوآوریهای برهم زننده، اختیار تام دهند تا آنها بتوانند پتانسیل کامل تکنولوژی را برآورد کنند - حتی اگر این امر به بهای نابودی کامل تجارت فعلی باشد - بقای یک شرکت در گرو عزم جدی آن در حذف واحدهای ناکارآمد است، چرا که اگر خود شرکت این کار را نکند، رقبا این کار را انجام می دهند.

رمز موفقیت و حفظ رونق در هنگام تغییرات برهم زننده، این نیست که ریسکهای بیشتری انجام شود، سرمایه‌گذاریهای بلند مدت انجام گیرد، یا با دیوان سالاری و کاغذبازی مبارزه شود. رمز موفقیت مدیریت استراتژیک تکنولوژیهای برهم زننده در ساختاری سازمانمند است که در آن، سفارش‌های کوچک، انرژی بخش باشند، حمله های سریع و کم هزینه به بازارهای بیمار امکان پذیر باشد و سر جمع هزینه ها آنقدر پایین باشد که حتی در بازارهای در حال

داخلی شرکت خلق کنند، به گونه‌ای که فرایندهای جدید بتوانند در متن این ساختارها ایجاد شوند.

- بیرون کشیدن یک سازمان مستقل از سازمان موجود و ایجاد و بسط فرایندهای جدید مورد نیاز برای حل مسائل جدید در درون آن .
- تملک سازمان متفاوتی که فرایندها و ارزش‌های سازمان مستقل از سازمان جدید تا اندازه زیادی مطابق باشد.

خلق قابلیتهای جدید در درون سازمان وقتی که قابلیتهای یک شرکت در درون فرایندهایش نهفته باشد و در زمانی که چالشهای جدید، نیازمند فرایندهای جدید هستند، یعنی زمانی که این چالشهای نیازمند افراد یا گروههایی در درون شرکت که قادر هستند با سرعت، پیشرفتی متفاوت از آنچه به طور معمول داشته اند، برهم کنشهای متفاوتی داشته باشند، مدیران نیازدارند افراد آشنا را از درون گروه بیرون براند و مزه‌های جدید را حول گروه جدید مستقر کنند. غالباً مزه‌های سازمانی در ابتدا به منظور تسهیل عملیات فرایندهای موجود تعیین شده اند، در حالی که نتیجه وضع آنها، جلوگیری از خلق فرایندهای جدید است.

خلق قابلیتها از راه یک سازمان اقماری وقتی ارزش‌های اصلی یک سازمان، قابلیت اختصاص منابع به یک پروژه نوآورانه را از آن سلب می کنند، مدیران باید آن پروژه را به عنوان یک ریسک جدید از دل سازمان بیرون بکشد و در خارج از سازمان ولی در اطراف محور آن، به پروژه یاد شده پردازند. نمی توان از شرکتهای بزرگ انتظار داشت که سرمایه و اعتباری اساسی و نیز منابع انسانی مورد نیاز برای بنا کردن یک جایگاه مستحکم در بازارهای کوچک و درحال رشد را در اختیار مجریان قرار دهد. سود آور بودن در بخش پایینی بازار، برای شرکتی که ساختار هزینه اش برای رقابت در بازارهای رده بالا طراحی شده، کار بسیار دشواری است و جهت گیری به سوی خلق قابلیت از راه سازمانهای اقماری مورد نیاز است.